

ZUR522 Náboženství a religiozita v českých médiích optikou kritické diskurzivní analýzy

Předpoklady předmětu

Schopnost číst texty v angličtině.

Cíle předmětu

Základním cílem kurzu je prohloubit teoretické poznatky studentů o diskurzivní analýze médií a nabídnout jim možnost aplikovat získané vědomosti na konkrétní témata spojená se zobrazováním a informováním o náboženství a religiozitě v tuzemských médiích.

Kurz tedy účelně propojuje trojí: teorii, která pojmově a interpretačně ukotví studentské analýzy mediálních textů, metodologii, která umožní projekci těchto konceptů do stabilního a přesvědčivého výzkumného designu, a novinářskou praxi, která zajistí popularizaci získaných výzkumných zjištění.

Výstupy z učení

Absolventi kurzu:

- si osvojí koncepty a kontexty religionistiky
- prohloubí znalost principů kritické diskurzivní analýzy
- vyzkouší si možnost publicistické prezentace vlastní výzkumné práce

Další:

Témata

- zpravodajství: tištěná média (online?) – základní práce v ANOPRESSU, zbytek v archívu

Ukončení

- pořad 25 minut, vzdělávací cyklus
- formy participace:
 - odborník, představit závěry a metodologii
 - zprávař (načíst ukázky analyzovaných textů)
- základy střihu a zvukařské práce
- průběžné úkoly
- zpracování vlastní analýzy (v týmech)
- povinná četba: Sociologie náboženství => position paper

Osnova

1. Úvodní setkání (19. 2.)

2. Úvod do sociologie náboženství (JM; 26. 2.)

(úkol na hodinu: position paper – 1ns, max. 2ns – VÁCLAVÍK, David. Definice náboženství. In *Příručka sociologie náboženství*, pp. 119-129.)

- a. náboženství jako sociální jev,
- b. přehled základních teorií,
- c. náboženská mapa české společnosti – statistiky apod.

Klíčová slova: náboženství, sekta, kult, církev, náboženská společnost, religiozita, víra, tradice, normativní a žité náboženství, náboženský expert, konverze, definice náboženství (funkcionální, esencialistická, rezponzivní hypotéza, degenerativní hypotéza apod.)

3. Současný stav (JM; 5. 3.)

(příprava na hodinu – soubor otázek, na něž vytvoří řešerše, zadání na předchozí hodině ústně)

- d. studentská řešerše
- e. přehled náboženských médií
- f. kritika východisek statistik
- g. úkol: generujte téma

4. Diskurz a kvalitativní analýza mediálních textů (KK; 12. 3.)

Klíčová slova: diskurz jako řeč a sociální praxe, ideologie, diskurzivní událost a pravidla diskurzu, roviny významu (text, diskurzivní praxe, sociokulturní praxe), roviny analýzy (deskripce, interpretace, explanace), pasivní vs. aktivní čtení, interní vs. externí čtení

Povinná literatura: Wodak, Ruth – Meyer, Michael. 2002. „Critical discourse analysis: history, agenda, theory, and methodology“. In Wodak, Ruth – Meyer, Michael (eds.). 2002. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, pp. 1-33.

domácí úkol: position paper

práce na hodině: přednáška a seminář (první společná analýza na zadaném textu)

5. Estetika náboženství v médiích (OK; 19. 3.)

h. týmy a témata

6. Skupinová prezentace témat (26. 3.)

i. co objevili, co jim připadá zajímavé, proč si to vybrali...

j. hromadná konzultace :)

7. Velikonoční pondělí (2. 4.)

8. Ideologický čtverec (KK; 9. 4.)

Klíčová slova: ideologie jako význam ve službě moci, materiální zakotvenost ideologie, ideologický čtverec, diskurzivní strategie: sjednocování - fragmentace, foregrounding - backgrounding, legitimizace - delegitimizace

Doporučená literatura: van Leeuwen, T.. 2007. Legitimation in discourse and communication. *Discourse & Communication* 1 (1): 91-112.

domácí úkol: ~~týmová~~ analýza: vyberte si libovolný mediální text a rozeberte podle zadání ze sedmého slidu z prezentace o diskurzu ze čtvrtého týdne, rozsah zhruba jedna strana; nepracujte pouze enumerativně a popisně, vysvětlujte

Příklad

- ▶ soustřeďte se na konstitutivní funkci diskurzu, tedy na to,
 - ▶ jaké subjekty v něm promlouvají?, jaké subjekty jsou opomenuty?, jaké jsou jejich vzájemné vztahy?
 - ▶ jaké objekty jsou textem konstruovány?, jaké události/jevy/stavy/souvislosti jsou komentovány a jak (z perspektivy koho)?

- ▶ zkuste ve vztahu ke zkoumanému textu promyslet, proč hovoříme o diskurzu jako o sociální praxi
 - ▶ jaké jsou textem prosazované hodnoty, čím jsou obhájeny, kdo je podle autora dodržuje, kdo ne a proč?
 - ▶ jaké jsou potenciaální ideologické efekty diskurzu?

práce na hodině: přednáška a seminář - diskuze o úkolech, druhá společná analýza na zadaném textu

9. Diskurzivní strategie / analytická práce (KK; 16. 4.)

~~domácí úkol:~~ analýza článků, s nimiž ten který tým pracuje a jejichž témata byla prodiskutována na šesté hodině, rozsah upřesním

domácí úkol: vymyslet téma/rozvést navržené, zdůvodnit jeho relevanci, navrhnout, v jakých médiích, v jakém období ho sledovat a proč, předvybrat články a popsat, jak jste při tom postupovali a proč; rozsah zhruba 2 strany; odevzdáváte do 13. 4.; na hodině prodiskutujeme

práce na hodině: seminář - prezentace analýz a diskuze o nich, ladění práce s nástroji KDA

10. Procvičování / analytická práce (KK; 23. 4.)

~~domácí úkol:~~ analýza článků, s nimiž ten který tým pracuje a jejichž témata byla prodiskutována na šesté hodině, rozsah upřesním

domácí úkol: rozbor textu z Vašeho korpusu z hlediska ideologického čtverce a diskurzivních strategií, rozsah zhruba 2 strany; odevzdáváte do 20. 4.; i k tomuto se na příslušné hodině můžeme vrátit

základní

Ideologický čtverec

- ▶ binární opozice: my vs. oni
- ▶ ideologický čtverec
 - ▶ zdůraznit naše dobré vlastnosti/jednání
 - ▶ zdůraznit jejich špatné vlastnosti/jednání
 - ▶ marginalizovat (mitigate) naše špatné vlastnosti/jednání
 - ▶ marginalizovat jejich dobré vlastnosti/jednání

doprovodné / pomocné, abyste ideologický čtverec nebrali výhradně výčtově

Rekonstruování ideologického čtverce

- ▶ CDA je kvalitativní analýza textu
- ▶ analytik potřebuje ve svém rozboru poukázat na to, co se děje + demonstrovat, jak se to děje
- ▶ rekonstruování ideologického čtverce nestačí pojmout jako výčet lidí, jejich vlastností a činností
- ▶ je potřeba ukázat, jak se skupiny formují, jak probíhá přisuzování vlastností, činností a jejich hodnocení
- ▶ klíčové je určit základní osu mocenské asymetrie a rozebrat diskurzivní strategie k ní přidružené

Precizování osy mocenské asymetrie

- ▶ diskurzivní strategie výčtově
 - ▶ sjednocování – fragmentace (Thompson)
 - ▶ foregrounding – backgrounding (Fairclough)
 - ▶ legitimizace – delegitimizace (van Leeuwen, van Dijk, Wodak)
- ▶ diskurzivní strategie jako vnitřní mechanismy diskurzu, mnohoúrovňová podpora určitého sdělení
- ▶ inspirace:
 - ▶ „Diskurs, to jsou prvky nebo **taktické bloky v poli silových vztahů**; uvnitř jedné a téže strategie mohou existovat rozdíly, dokonce i rozpory; naopak mohou beze změny formy obíhat mezi protikladnými strategiemi.“ (Foucault 1999, s. 119)
 - ▶ „Variations in interpretation are not an obstacle; they are rather the fact with which one starts.“ (Culler 1981: 124)

práce na hodině: seminář - prezentace analýz a diskuze o nich, ladění práce s nástroji KDA

11. První výstupy z vlastních výzkumů (JM, OK, 30. 4.)

12. Prezentace přepracovaných výstupů (JM, OK, 7. 5.)

13. Studio Proglas (OK)

- a. návštěva ve studiu
- b. hlasové cvičení (Kačka? Igor?)
- c. pohled dovnitř
- d. Filip Breindl: principy křesťanského zpravodajství

Literatura

- STOCCHETTI, Matteo a Karin KUKKONEN. *Images in Use. Towards the critical analysis of visual communication*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamin B.V., 2011. ISBN 9789027206350.
- VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 243 s. ISBN 978-80-247-2468-3.
- VÁCLAVÍK, David, Zdeněk NEŠPOR, Iva DOLEŽALOVÁ, Eleonóra HAMAR, Dana HAMPLOVÁ, Olga NEŠPOROVÁ a Jiří VEČERNÍK. *Příručka sociologie náboženství*. Spoluautor. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 449 s. Studijní texty ; sv. 44. ISBN 978-80-86429-92-2.

- LUŽNÝ, Dušan. *Řád a moc. Vybrané texty ze sociologie náboženství*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 375 s. Religionistika 12. ISBN 80-210-3043-7.
- *Qualitative discourse analysis in the social sciences*. Edited by Ruth Wodak - Michał Krzyżanowski. First published. New York: Palgrave Macmillan, 2008. xi, 216. ISBN 0230019870.
- RICHARDSON, John E. *Analysing newspapers : an approach from critical discourse analysis*. New York: Palgrave Macmillan, 2007. xi, 268. ISBN 9781403935656.
- FAIRCLOUGH, Norman. *Media discourse*. 1st pub. London: Hodder Arnold, 1995. viii, 214. ISBN 0340588896.